

på andra håll bland de småländska inskrifterna, t.ex. **paisi** Sm 133, **pasi** Sm 111, liksom i andra landskap. A. Noreen (*Altschwedische Grammatik*, 1904, § 509 anm. 9) fattar dylika former som felristningar, medan L. Jacobsen och E. Moltke (*Danmarks Runeindskrifter* I, 1942, sp. 760 anm. 2) äro mest benägna att utläsa former sådana som **pasi**, **paisi**, **psi** som *pæssi*.

22–25 **ausr** avser sannolikt ack.-formen av *Qzurr*, varvid runorna 23 och 24 äro omkastade. Såväl detta namn som *Helgi* höra till de vanligare. Ang. det förstnämnda se Sm 36. *Helgi* förekommer även på Sm 101, 132.

92. Björkö kyrkogård.

Pl. 67.

Litteratur: B 1023, L 1213. J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 18; Ransakningarna 1690; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 739; J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 128; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB); Kyrkoinventarium 1829 (ATA); N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens forn-älskare 3 (1830) s. 129; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 187; J. E. Lagergren: Antiquarisk brefsamling (hs i KB) s. 99, 110, Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB) s. 48; C. F. Nordenskiöld: Jönköpings läns minnesmärken (ATA) 13 Östra härad, upptecknade år 1883, s. 33, tr. i NSmMedd 5 (1919) s. 11; G. Stephens: The Old-Northern Runic Monuments 3 (1884) s. 286; Handlingar ang. stenens flyttning (ATA).

Äldre avbildningar: U. Christofferson: träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 1023 (förlagsteckning i J. G. Liljegrens Samlingar MSC^t Runir, hs i ATA); J. E. Lagergren: teckning 1816 i Handlingar om Småland s. 47 och i avdelningen Concepter och anteckningar i samma hs s. 51, i Antiquarisk brefsamling s. 110; teckning i kyrkoinventarium 1829 (ATA); Nordenskiöld: teckning 1883 i o. a. hs s. 33; E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 2 s. 343; O. v. Friesen: foto 1913 (NSmArk); E. Lönnberg: fotos 1934, 1936, 1937 och 1938 (NSmArk och ATA).

Runstenen står rest i den västra kyrkogårdsmuren, mitt för mittgångens förlängning.

I *Ransakningarna* 1667, där den andra runstenen i socknen, Sm 93, är omnämnd, förbigås denna med tystnad, men i *Ransakningarna* 1690 meddelas helt kort: »Wid Biörköö är inga gambla monumenter uthan allenast en steen i kyrkiomuren, med Runske bookstäfwer.» J. E. Lagergren, som ritade av den 1816, upplyser, att den var liggande infogad i västra ringmuren på insidan. Till följd av denna placering ha inga undersökare före Nordenskiöld (1888) sett inskriften på kantsidan. Senare restes den upp. Den gamla kyrkan revs omkring år 1843, och den nya uppfördes då öster om den gamla kyrkplatsen samtidigt som ny kyrkogård anlades. År 1938 flyttades stenen till sin nuvarande plats.

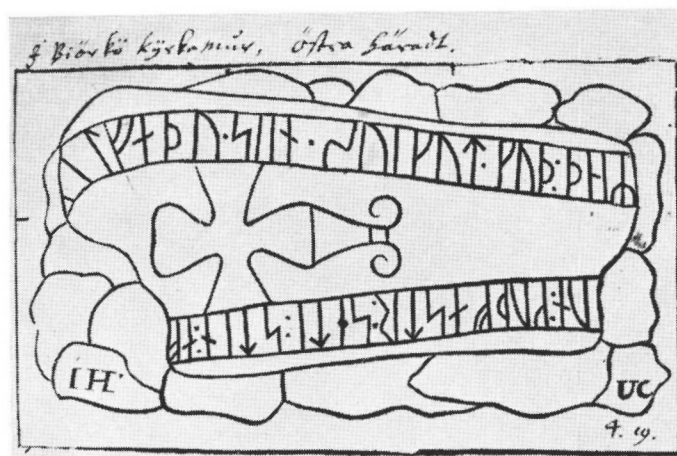

Fig. 55. Sm 92. Björkö kyrkogård. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 1023).

Stenen är 173 cm hög; dess största bredd är 74 cm, vid basen 54 cm. Runorna äro 12–17 cm höga. Huvuddelen av inskriften, runorna 1–43, befinner sig på framsidan, slutet med runorna 44–57 på högra kantsidan. Ett kors är inhugget på framsidans övre del. Toppen av stenen är avslagen från vänster snett upp mot höger. Vid basen fattas också ett stycke. Genom dessa skador ha luckor i texten uppstått.

Inskrift:

... ui · kupfastr · seti · stia · ha ... - il · faþu · s · in · suikui · kup : þn · ir ... | : uk : at fiarui : astn :
 1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

... Guðfastr setti stein ... fœðu(r) sinn. Suikui Guð þann er (hann sueik) ok at fiqrui ...

... Gudfast satte sten ... sin fader. Sviqe Gud den, som (svek honom) och ... liv ...

Till läsningen: Inskriften röjer föga förtrogenhet med runorna. Talrika felristningar förekomma: 15–18 **stia** i stället för **stin**, 19–20 **ha** i stället för **þa**, 24–27 **faþu** för **faþur**, 40–41 **þn** för **þan** eller kanske för **þa** och möjligen 1–2 **ui** för **uk** samt 11–14 **seti** för **setu**. 54–57 **astn** innehåller också en eller flera felristningar. Åtskilliga runor i inskriften på kantsidan äro vända upp och ned: 47 **t**, 51 **r**, 52 **u**, 56 **t**. Runan 51 **r** är ej heller så hög, att den når upp till ramlinjen.

På 2 **i** finnes en fåra, som liknar en **n**-bst, men den är oregelbunden och påfallande lång och hör ej till ristningen. Runan läses **n** med dubbelsidig bst av Christofferson, J. J. Lagergren, J. E. Lagergren och Nordensköld, **i** av v. Friesen. En avstötning har skadat övre delarna av runorna 14–16. Övre delen av runan 20 hör till det avslagna. Av runan 21 återstår endast basen. Efter 23 **i** synas tre små punkter och en stor, av vilka den sistnämnda är huggen. De andra äro också relativt jämna och runda men mycket mindre än andra skiljetecken. Christoffersons läsning **t** av 36 **i** är uppenbart felaktig. I 43 **r** är större delen av högra bst borta. Runorna 54–57 **astn** läsas av Nordensköld **asim**.

Runorna 1–2 **ui** kunna vara en felristning för **uk** och ha föregåtts av ett namn, som har rymts på det avslagna stycket. Antaga vi alltså två subjekt, framstår 11–14 **seti** som fel för **setu**.

Namnet *Guðfastr* förekommer även på Sm 126 och 134. Det är ganska talrikt belagt i andra landskap. I senare fsv. förekommer det vanligen under formen *Gudhvast*. Det är i huvudsak ett östnordiskt namn. Alla exempel hos Lind äro från Jämtland, det äldsta **austmopi kupfastar sun** på Frösöstenen.

Preteritum av *setja* stavas med **e** i 11–14 **seti**, vilken form även förekommer på Sm 98 i det närbelägna Myresjö. Angående *setja* i runinskrifterna se Sm 48. — 31–36 **suikui** pres. konj. 3 sg. av rsv. *svikva*. På U 130 läses **suikuin**. Dylika former med *v*, som även finnas i isl., förekomma ej efter rsv. tid, då *svik(i)a* är allena-rådande. I orden 31–43 **suikui · kup : þn · ir** igenkänna vi början av en formel, som förekommer på andra håll: **kup suiki · þa ir h[a] sui[k]u** (U 1028), **han · siku · blakumen · i · utfaru · kup · hielbin · sial · ropfo[s]ar kup · suiki · þa · ar · han · suku** (Sjonhem, Gotland, A. Noreen: *Altschwedische Grammatik*, 1904, s. 495). Av dessa paralleller framgår det som ganska säkert, att slutet på Björköinskriften, när denna var oskadad, lydde: *Suikui Guð þann, er hann sueik, ok at fiqrui astn* ... — Det från isl. kända *fiqr* 'liv' i **uk : at fiarui** förekommer även på Sö 174, och är belagt i fda. i förbindelsen *fiqr oc fæ*.

Vad ristaren har avsett för ord med runföljden 54–57 **astn** är oviss, likaså om där funnits ytterligare några runor på det avslagna stycket.

93. Nömme. Björkö sn.

Pl. 64, 65.

Litteratur: L 1214. Ransakningarna 1667; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 739; J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 129, Fornlemningar i Småland (ATA) s. 10, anteckningar (ATA); B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB); J. Adlerbeth: Archæologi (ATA); J. H. Wallman i J. G. Liljegrens Samlingar MSC^t Runir (ATA); N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830) s. 118; J. G. Liljegren: Runlära (1832) s. 86; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB) avd. Concepter och anteckningar s. 87, Anti-